

Нема узбуњивања без независних институција и слободних медија

14.09.2012 | Pištaljka | Vladimir Radomirović

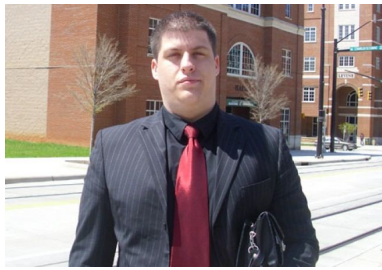
Закони о узбуњивачима не могу делотворно да функционишу без независних институција за спровођење закона и слободних медија. Ово свуда спада у радове у току, а у Србији грађани имају слабо поверење у основне институције за спровођење закона – полицију, тужилаштво и суд, па чак и у медије, наводи се у извештају о заштити узбуњивача у Србији који је написао британски стручњак Пол Стивенсон.

„У Србији је опште познато да је страх од последица тек други разлог због кога људи не говоре о корупцији; најважнији разлог је уверење да нико ништа неће урадити. У једном истраживању спроведеном у САД дошло се до истог закључка. Стога је веома важно да се не бави само променама чији је циљ заштита узбуњивача, неко и улогом органа јавне власти у исправљању суштинских проблема које узбуњивачи отварају”, написао је Стивенсон у извештају који је настао после његове посете Србији у јуну и разговора са низом званичника и представника независних организација, међу којима је била и Пиштаљка.

Британски стручњак наводи да би било могуће уклонити недостатке на које се односе постепене измене и допуне постојећих закона, али да је међу заинтересованим странама у Србији раширено мишљење да је потребан нови, кривни закон. „У овом контексту вреди имати на уму ирско искуство. Пошто је најпре обавестила ГРЕКО да ће унети заштиту узбуњивача у прописе који се односе на појединачне секторе, Ирска је променила мишљење када је примила критике на домаћем нивоу, пре свега од ирске Комисије за стандарде у јавној управи. Такође, у Извештају о раду трибунала Махон (који је основан ради истраживања оптужби о корупцији међу политичарима) за 2012. годину наводи се да је фрагментарни приступ довео до запетљаног и нетранспарентног система за заштиту узбуњивача, због чега постоје сви изгледи да ће такав систем наводити људе да одустају од подношења пријава о корупцији. Све ово је довело до тога да је ирска влада најавила јединствен свеобухватан радни оквир за заштиту узбуњивача на уједначен начин у свим секторима економије и та процедура је у парламенту покренута. Ово би могао да буде користан савремени модел за Србију”, навео је Стивенсон у извештају чију је израду на предлог Агенције за борбу против корупције финансирао Програм Уједињених нација за развој (УНДП).

Стивенсон о Пиштаљци: *Модерна технологија отворила је нове канале узбуњивачима – ту је пре свега интернет портал „Пиштаљка“, који су 2010. основали новинари отпуштени из једног листа када су обелоданили да је тај лист под политичком контролом. „Пиштаљка“ се углавном бави злоупотребом функција и јавних фондова. Проблем је у томе што се овај портал не чита масовно.*

Преносимо део извештаја који се односи на случајеве узбуњивача

Иван Нинић, средњошколац смештен у ученичком дому, пријавио је злоупотребе које је вршио директор те установе. Он је приметио неправилности у прикупљању новца од ученика и, према Закону о слободном приступу информацијама, поднео захтев за увид у податке о употреби средстава и за инспекцију Министарства просвете. Влада прво није хтела да му изађе у сусрет, пошто је Нинић био

малолетан, али је Повереник за информације био упоран. Због свог ангажовања овај ученик је изгубио стипендију за наредну школску годину. Међутим, јавно тужилаштво је отворило кривичну истрагу и неколико људи је било оптужено. Такође се променио систем прикупљања новца. Нинић је за интернет портал „Пиштаљка“ писао и о неправилностима у неким јавним предузећима, па је био жртва узнемиравања од стране државних инспекција током 2011. године.

Горан Милошевић, радник у јавном предузећу за путеве, анонимно је пријавио злоупотребе великог обима у вези са прикупљањем путарина за камионе. Предузеће није обновило радни уговор с њим. Он није имао поверења у полицију, па је лично прикупио неке доказе о злоупотребама, а до осталих је покушао да дође уз помоћ Закона о слободном приступу информацијама. Предузеће му није одобрило приступ. Међутим, Повереник за информације је успео да дође до читавања наплаћених путарина у одређеном временском периоду, која су, када су их упоредили са Милошевићевим видео материјалом који приказује број камиона који су прошли кроз наплатну рампу у истом периоду, доказала да се наплаћене путарине не поклапају са бројем возила. Неколико месеци касније полиција је открила велику организовану групу која је вршила злоупотребе, па је покренут кривични поступак против „друмске мафије“. За човека који је указао на злоупотребе и уштедео држави велику количину новца није било никакве награде. Напротив, он је три године био без посла.

Милица Трифковић, директорка Геопута, приватног предузећа за изградњу путева, навела је да је њено предузеће било жртва корупције у процесу јавних набавки и да су два предузећа у државном власништву била противзаконито фаворизована. Геопут је поднео притужбу Комисији за права понуђача, која је пресудила у његову корист и наложила предузећима у државном власништву да поступе у складу са законом и препусте уговоре за релевантне деонице пута Геопуту. Ова предузећа су, међутим, игнорисала одлуку Комисије, иако су према закону морала да јој се повинују. Милица Трифковић није могла да заинтересује медије у Србији за свој случај, те се обратила порталу ЕурАктив из Брисела.

Министарство здравља је у јуну 2011. године именовало Љубишу Милановића, бившег полицијског инспектора, за саветника за борбу против корупције. Према порталу „Пиштаљка“, док је Милановић био на положају остварен је неки напредак, али он је овај положај напустио у

јануару 2012. године. Министар је рекао да је Милановић сам одлучио да напусти Министарство, али он је порекао да је поднео оставку. Додао је и да је председник Тадић вршио притисак на министра Станковића да га разреши дужности након што је на телевизији говорио о корупцији на највишим нивоима у полицији и тужилаштву. Милановић је рекао да су и други желели да говоре о корупцији, али су се плашили.

Борко Јосифовски је 2006. године био директор Градског завода за хитну медицинску помоћ у Београду, када је открио да су неки лекари у служби примали новац од приватних погребних предузећа у размену за адресе недавно преминулих. Јосифовски је тврдио да ови лекари чак и не покушавају да оживе пацијенте на самрти. Пријаву је најпре поднео Министарству здравља, али пошто Министарство ништа није предузело,

Јосифовски је изашао у јавност. Отпуштен је два дана после конференције за штампу, иако је касније извештај Министарства здравља подржао његове тврдње. Када је примио претње смрћу, Јосифовски је напустио земљу и провео годину дана радећи за једну италијанску невладину организацију као доктор у Судану. На крају је поднео приватну кривичну тужбу, али тужилаштво ју је одбацило уз образложење да Јосифовски „није имао „личног интереса“ у случају. У новембру 2011. године Агенција за борбу против корупције је тужилаштву поднела кривичну тужбу против двоје лекара из Градског завода за хитну медицинску помоћ, на основу документације Јосифовског. Тужилаштво тек треба да отвори истрагу.

Биљана Мраовић није поново изабрана за судију у децембру 2009. године, када је правосуђе у Србији пролазило кроз процес „реформе“. Она се у каријери истицала као судија за кривична питања у Шапцу, а за то што није именована окривила је једног вишег судију који је обарао њене пресуде јер је прихватио мито од адвоката који су заступали криминалце. Она је послала писмо са доказима за своје тврдње неким институцијама, па и Кабинету председника. Уместо да провери њене тврдње,

Кабинет је послао њено писмо вишем судији који је онда тужио Биљану Мраовић за клевету. Штавише, један функционер из Кабинета председника је телефонирао Биљани Мраовић и претио јој, рекавши да ће је тужити за то што је написала. Касније је Повереник за информације, који је такође и повереник за заштиту података о личности, истражио случај и поднео тужбу против Кабинета председника и непознатог лица које је претило Биљани Мраовић. Кабинет је платио новчану казну, али тужиоци нису истражили оптужбе за претњу.

Једног функционера службе безбедности су замолили да испита злоупотребе у својој служби, али када је он почео тиме да се бави, преместили су га на југ земље. Управни суд је могао једино да преиспита законитост премештаја, али је Заштитник грађана могао да размотри правичност ове ситуације поредећи оно што се догодило са неким другим ситуацијама.

Закључио је да је премештај био последица одмазде. Без обзира на то, није успео да издејствује позитиван исход и овај функционер је напустио службу безбедности.

Један руководилац у железничком предузећу пријавио је противзаконите јавне набавке – куповину возова без јавног тендера. Био је отпуштен. Једна неваљана организација се обратила Поверенику за информације у вези с овим питањем, а он је открио да је плаћено 800.000 евра више од одобрене суме и да је овај износ употребљен да се плати посредник који није имао никаквог знања о возовима. Директори су сада у затвору.

Један запослени у органу локалне самоуправе пријавио је Поверенику за информације злоупотребе на свом радном месту – запослили су више људи него што су смели, и то су радили систематски. На основу документације Повереник је утврдио да су његове сумње тачне. Без обзира на то, запослени је отпуштен.

Случај др Бојане Бокоров

Др Бојана Бокоров, радиолог, 2010. године узбунила је јавност у вези са праксом у њеном институту, Институту за онкологију Војводине, да се пацијентима из иностранства, махом из Босне, допушта да примају терапију зрачењем за лечење рака преко реда у замену за новац. Оптужба је била да овакво плаћање представља корупцију. Она је поднела захтев за заштиту узбуњивача Агенцији за борбу против корупције, у складу са Правилником, напомињући да је суочена с одмаздом. Навела је да Министарство здравља није одобрило додатни рад на страним пацијентима и да је то узроковало велику штету пацијентима на листи чекања (неки су чак преминули чекајући на зрачење).

Агенција се обратила Министарству здравља у вези с овим питањем, а оно је одговорило да је предузело знатне напоре како би прилагодило рад Института потребама грађана Србије, као и да ће, у сарадњи са другим органима, наставити да прати рад ове установе и њених унутрашњих организација, односно управљање радним процесом и одговорност за законитост њеног рада.

Агенција је започела процес заштите положаја др Бокоров на Институту, обавештавајући одговорна лица да ће се за одмазду сматрати све предузете мере које остављају последице по њен радни однос или радне услове, а противне су њеној вољи, у наредне две године. Агенција је такође тражила од директора Института да објасни околности под којима се организују и спроводе додатне терапије зрачењем. Агенција је тражила и опис чињеница у вези са спровођењем радиотерапије на том Институту.

Агенција сматра да су одговори које је примила у великој мери незадовољавајући. Агенција је обавештена да је све што се одвијало на том институту рађено у складу са законом и да др Бокоров није трпела никакву одмазду. Агенција је затражила од директора да јој достави листе чекања из Одељења за терапију зрачењем за период 2010–2012. године, напомињући да ће покренути прекршајни поступак против директора уколико не испуни захтев Агенције, у складу

за Законом о АБПК. Др Бокоров је затражила да је преместе на друго радно место у оквиру Института, али директор је одбио њен захтев, чак и када је АБПК интервенисала и тражила од њега да јој изађе у сусрет. Директор Института је наводно изјавио да неће предузети ништа уколико се не докаже његова кривица.

Посао др Бокоров на Институту је покривен њеним захтевом за заштиту узбуњивача, али је зато отказан њен уговор о раду на Медицинском факултету, где је такође била запослена. Агенција је тражила од Инспектората за рад да испита околности овог отпуштања и да ли је оно повезано са пријавом коју је др Бокоров поднела Институту.

Др Бокоров је пријавила и случај сличан њеном: „Моја колегиница, Вања Карађиновић, такође је указала на неправилности, што ју је сместа изложило одмазди од стране директора Клинике за радиотерапију. На крају је оставила посао и преселила се у Црну Гору. Иако је регистровани специјалиста, Институт је повукао њену радну дозволу при Удружењу доктора медицине и одбио да јој врати њену документацију о радном стажу, због чега није могла да детету извади здравствену књижицу. Због овога је тужила Институт. Септембра 2009. ја сам ишла на суд као сведок, као и још један наш колега, који је напустио Клинику због злостављања на раду. Када смо ушли у судницу, обавестили су нас да је судија задужена за наш случај била на боловању и да су нам заказали нов претрес за новембар 2010. Изашли смо у ходник да се посаветујемо. Наш адвокат је отишао у другу судницу и тамо је угледао судију задужену за наш случај, која је наводно била болесна. Отишли смо тамо и она је била веома агресивна према нашем адвокату, оптуживши га да јој је већ изазвао велике проблеме са жалбама које је уложио Апелационом и Касационом суду. Онда се изненада расплакала и рекла да неће да умре у 41. години живота. Напустили смо судницу запрепашћени.“

Други случајеви одмазде

Неки случајеви које су ми описали као случајеве узбуњивача заправо представљају случајеве кривичног насиља према особама чији је посао да пријављују злоупотребе. Управо они илуструју размере проблема:

- На пример, Повереник за информације је поменуо случај када се један полицајац, претварајући се да је возач таксија, инфилтрирао у групу организованог криминала, да би онда открио да су други полицајци учествовали у тој групи као криминалци. Запалили су му кућу, његовој породици се догодила сумњива саобраћајна несрећа и показало се да је немогуће да се он врати на посао.